

Кол угланышкын — бүдүрүлгө

ТЕХНИКА СЕПТЕЛГЕЗИНЧЕ КҮШТҮ УЛАМ НЕМЭЭР

Септелге планын ажыр күүседир дээш

Бригады 6. 1900.

Х о й з

Хойжу бригада

ертузунга басадаларны, лекция
ны, илеткеллери, кино, кон
көргүзгөн толдугай ~~м~~ганиз
ваан, хойжуларын чагылткан со
нарын чогуур үзүндө чедир
хандырббан.

Эки эгелээшкин. Ажылга шаптыктыг четпестер

дарда бөн төв
кукуруза сөл-
дари болгаш с-
тус кыштага
астаарычте
дирдери чү-
ригада кечигү-
да чөмieriн
ирип шыдааы
шыл улуг зой ка-
бога болгаш ма-
ымчалыг байда-
рычы кичээг
жеттгиптир тувар
XXI стезияда
тур Пазеунун
удам чыай же-
шпиитирла-
еди чылдып ба-
булуну мур-
садып турар. Те-
шавтыр түстөн-
турар. бир хой-
малды дукту кы-
мыллыг эгезинде
ишарны куеке ч-
везеш звес
иширт укурал-
урун баудат суу-
гайгыжыдар. ка-
мыл экижидер,
ишарин эабекш
ишарин боттал-
дып сөвхостун
артым. а ол
ишарин уауртук
кичээгенин уг-
тулге сөөлөтүн
ишарын-даа ле-
мын хойжр бри-
гине чедир ду-

Ич чуртдаг ба-
буудану база ту-
- деп, эш Кандан
агаданы тургузуп
а эштер Очуу-оол,
а барып, ында ту-
уарың амыдрал-
йдалын шөлүг-дэ
болганнар. Ылап-
нациязы хойжулаа

Көдээ ажил-агыйның чаа журналы

БО АРЫНДА: *СЭКП ТК-ның ноябрь
Пленумунуң шиитпирлерин пропаган-
далаарыңга. *Чыл планын 25 хуу ажыр
күүсеткен. *Тараа ховузун амдан эге-
леп суг-биле булукталдыр суггарып
эгелээн.

БО АРЫНДА: *СЭКП ТК-ның ноябрь
Пленумунун шиитпирлерин пропаган-
далаарынга. *Чыл планын 25 хуу ажыр
күүсеткен. *Тараа ховузун амдан эге-
леп суг-биле булукталдыр суггарып
эгелээн.

Курлавыр тывылган

«Тыва даг-дугу» комбинат туудуна тууду ажилдарының хемчээли бо хүнерде улам калбарып турар. Мурнуна эс баспаан хар шышан ырым объекттерге хайнымшының ажил-ниш агаары. Ооң-биле хообаш-тыр туудуларга чаа бергедешчин типтин келген. Чүз дээрге Ак-Довурактын дээдэй электростанцияны туудууну бугу чактастарын, чурт-талга бажынарын электри энергияны-биле долу хандырып шыдавын барган. Иччангыш аргактуу кырыдан Кызыл-Мажалык суурже электри энергияны дамчырап тур сохастыгын турган. Шах мидыг берге байдалдан үнерини аргаларын уаг туудууну комсомолчулары дилеп агаары.

Туудуа комсомол комитетинин секретары Анатолий Ширяевтин болгаш комсомол штавының начальниги Георгий Макиновскийнин удурулгазы-биле аныктар немелде энергия тыварынын аргазын ажитканнар. Ак-Довурак суурну албан-организация черлеринде, чуртталга бажынарында артык лампочкаларын уштур бола, оон 50—70 киловатт электр-энергия камыттылар болган. Камналга электрэнергия дээр комсомолчуларын бири ушутууну тергени эки түнелди берген. Чангыс хүн дүргүзүндө 18 киловатт электрэнергияны немелде курлавырларын тывылган. Чамдык чуртталга бажынарында 60 ватт лампочкаларын чырым чегир турда кыш 300 ватт лампочкаларын ажиткап турар болганы илерээн.

Бирги үнүшүктө комсомолчулар 300 ватттын 20 ажит лампочкаларын 60 ваттты-биле салаарын. Оон эвеш чижек-биле 6—7 киловатт электрэнергия хосталыр. Чамдык кабинеттерге уаг астралар кылгаш, 20 ажит лампочкаларын чырым каан турганы база илерээн. Оларның чартык кезини уштур кааптарга кабинетти чырык-биле хандырылганын бичи-дээ эскердишкенин болгаш. Ол курлавырларын күсөл-биле комсомолчулар оң ажит киловатт электрэнергияны кампа алганын.

Ак-Довурак болгаш Кызыл-Мажалык суурада электрэнергия тал-зы-биле кымызды байдал тур болгаш, комсомолчуларын шитири бергедешчинден үнерини кара чангыс шын оруу ол болган. Ону хей-ниги чүдүлүгүнүп дегээ.

Амгы үеде Кызыл-Мажалык сууру хандырып болур хире хемчээдиг энергия курлавырларын комсомолчулар тыпканнар.

Электрэнергияны камналганы дээр комсомолчу подох үргүлчүлүп тур. Д. САРЫНАЙ.

Хойлар хураганнап эгелээн

«Төли» совхозтун Бай-Тал сал-бырында бо чыл-биле чеди чыл мал кадарын келдим. Бо үенин дүргүзүндө хой малды ажаап карактаар тал-зы-биле чамдык дуржулганы мөөнөп алганым өөрүнчү.

Менде бо чылын төртүп 360 хойну быжылган. Хойлар ам кишин-түлүк оолд эгелээн болган төрөн 50 ажит хойларын хураганнап менди доругу турар. Төрөн хойлар-ны төрүзүнеринден аны өрөздө.

БАШКЫ СУМЕЛЕП ТУР

Уругну школага белеткээри

Чылын-на сентябрь 1-де чаа уруглар — бирги классчылар школагын эжин бир дугаар омак-хагду ажитын. ачаа бугу уруглар-биле бир дөм өөренип кириптер болгай. Оларның кеткен хей, хар-назын барык дөм, а аажы-чагы бот-боттарына тала дөмөйлөшкөн. Чамдык уруглар школага келген, үр болбаанда-ла эш-өөрү-биле дүргүн байыра-ды тууш, чооктулажып, билгиге хандыкшыдыг өөренип эгелээр, а чамыктары школага өөрүшкүлүп көз чытка-лаа бол-за, элээр үе өрткөн соонда өөр-елдиге чүткүлү чоруту сугарып, бажыныче чаныксазы келир апар. Класка чеди келген, ки-чээлге арай деп оларар. Өөр-еген чүтүлү шитгээдиг алыры база багай.

Оон чылдаганы чүдээ? Эске бирги классчы өөрүдөн тулак чок өөренип шыдаар-лаа болза, чүте оларның өөрелдигине бергедешчинер илгид дораан таваржы боору? Чүте дээрте ол уругларын бот-шынарларын бугу тала-биле эл кижизиткенин аны-ла, азы толды-биле чуталарга, ада-мее уругну школага четпес белеткээри болур.

Мен башкы ажилыга 28 чыл ажиткан келдим. Бо чылын мөөн класкаа база-ла хей уруглар бар. Ол уругларын иштинде Гала Гончаренко, Сержа Бабуш-кин, Толя Биче-оол, Наля Дем-ченко дээр, эске-лаа уруглар өөрелдигени бири хүнүлден эгелел томаандыг олуруп, мөөн берген оналдарынын дымчан-гыр күткүсиги турар. А чамык-тары, чижээлээр, Волода Тим-ченко, Толя Попов, Толя Мо-хов, Лоба Дубовская дээр иш-каш өөреникчилер партага орта олурубас, башкынын таймырнын кичээлгил дымнаса, азын-ла бугу чуталганы боору.

Чамдык ада-иелер болза уруг-ну чүгү ужулган номчу билди кылдыр өөренип кага-ла шко-лага белени ол деп болу турар-гы чаап чок. Мөөн класкынын өөреникчилер Алёша Беренков школага келире-ле эки номчу билди турган. Өөрелдиге эгелээ-де үр үе өрткөн чора оон өөр-елдиге эске өөрүдөн сула-раан. Ол чүгүе сонугураан чүе-вин билди алар, а эске кичээл-дөргө шала хонду чокталып пат-ла олураар. Бижинари чарап эвеш, хирлиг болгаш үжүктенин болганчос-ла эрттирип алыр.

Алёманын ада-иеси олуну ном-чу билди кылдыр өөренип кага-ла-лаа, ону школага багдуу бер-леткеп шыдавааны билидирин. Оолдун ажалга мана, чүдү-лаа болу кылмын, мый-бөөр кайга-вай оналдаганын күткүсиги, эске өөрү-биле эл-байыралды тур-дары дээр ишкеш өрөгөк чүгү-ла бот-шынарларын кижизитти-мээн.

Уругну школага белеткээр дээр, ону бугу тала-биле кижизит-кери болур. Уугу школага өөр-емейн турда-ла ону бижикке

КОЛХОЗТУН ОТЧЕТ-СОНГУЛДАЛЫГ ХУРАЛЫНДАН

Бай-Тайга районун «Кара-Хөл» колхозунун кижигүннеринин отчет-сонгулдалыг хуралы чокта чаз болуп өрткөн. Колхозтун бугу кижигүннери СЭКП ТК-нын март Пленумунун шитирилерин амдыралга боттандырар, чеди чылын дөртүк чылынын оналдарын челишкенин күткүсиги дээр бугу улустун социалист чарыкыга киришпи-шан, боттарынын мурнуна сал-дыган соругуларын колхозуна күткүсиги. Колхоз күүрүгү-ага, сүт, дүк садарынын планын хуусаа-бетинде күткүсиги, күрүне-биле са-нышкан. Социалист чарыкка чели алган эки көргүзүлгөр, дээр СЭКП райком болгаш райтүсөөк шитири Кызыл тукут «Кара-Хөл» колхозка тывыскаан.

Хойжур Х. Чымба, Н. Балчы, Х. Дүктү-Ой, саапчылар Х. Дору-ма, Х. Манды, И. Барымаа болгаш өскөдөр-лаа ажил-агый чылдык боттарына алган хүлээлгелерин күткүсиги талазы-биле эки көргүзүл-гөри чеди ап, малчынарын со-циалист чарыкынын мурнакчыла-ры болган.

Демелеттинген чамдык челиш-киннер-биле кады колхозтун ажил-чорудулганындала улуг четпестер ба-рыи хуралга санал берген колхоз-чулар шыгыны шүтүмчүлөө. Кол-хозтун ажил-агыйнын кол алыры мал ажалы турбуге, колхоз башта-ар чери, колхоз ажил-агыйнын тускай эртемчилери, чамдык малчынар мал ажилынын курлавырларын чег-че ажилгавай, мал ажилынын хөг-жүлдегине чогур кичээлгил сал-байн келген. Оон түнелдиге бо чылын чүгүе оон айларынын дүргү-зүндө 753 баш мал ажалы-бугу дым-даганындала өлгөн болгаш 573 баш шээр мал ара салган, 700 хой баш

хой кызыраан. Делгер, Сүгерек, Ба-ймырты, Олан, Иргит-оол болгаш өскө-даа чамдык малчынарын коланна-рындан хей мал өлүп хораан.

Яны-бугу аарылардан болгаш ажил-агыйнык эвеш чорутардан нитинин хей санын малы өлүп хо-рап, ажил-агыйга улуг когарал че-дирип турда зоотехник эш Маадыр, мал өмчүн эш Хурумаа тодаргай кемчек албайн, чүгүе өлгөн малдар-га акт бижире-биле айдежи ту-рар, Малдык укусанын ажилдер, алынганы оон продуктууну бейдер талазы-биле калдыг-лаа кемчек ал-дырмаан. Малды кызыратыс болгаш малдан хей төл алырын депши-лелгил аргазы — малын тарып боо-за-дыр ажил дегил багай чорутуу-п келген. Бо чылын план баггаар 200 баш инети тарып боо-за-дыр турган, чангыс-лаа башты тарып боо-за-пкан. 4000 хойдан чүгүе 900 хой тарып боо-за-ттыган. Мал чемвери белет-кээр ажалды аажок харыскала чок организаастаанынын түнелдиге бо чылын суген белеткээринин планын чүгүе 51 хуу күткүсиги.

Кула-Аксир сүт-бараан фермазы колхозка эвеш эвеш орутканын ки-рип турар уаг ферма болур. Илгид болза-лаа ол ферманын ажалы сөө-гү үеде сандаарга байдалы кирген. Фермада саар инектер херек кыры-да 130 баш турбуге оларын шүтү-лүү сабышкан, ферма өргөлөкчил эш Дойнуу 110 инети саап турар кылдыр өткөкка айтып, күрүне ме-гелеп турганын колхозчулар бугуу шаан шүтүмчүлөө.

Колхоз бо чылын хаан ажалын хөгжүдүр соруга-биле район төвү-нде 20 баш хаанын 1430 рубль-биле садып алган, оларын азырал ажаап чадаш, дегир садылган.

Кара-Хөлде ажиткап болгу дег

үнүш-агжуу 600 ажит гектар тарылга шадунден бо чылын чүгүе 300 гектар хире чери ажиткап, оон хей кезинге көк сула тарган. Картофель тарыры-биле 6733 рубль чырыгдан, 4 гектар картофель багай чорутканынын түнелдиге чүгүе 520 килограмм дүжүт ажап алган. Ол ишкеш 51 гектар арбайын ажап албай сыпка турда малга чидирген.

Колхозта автомашиналар, тра-кторлар болгаш көдө ажил-агый-нын өске-лаа машиналарынын ажалдамы база өдөөлү дегил багай. Автомашиналарын таракы чок. Тракторлар болгаш көдө ажил-агый машиналарын турар дөмөкчээр херем-неттикмез болгаш сарай чок. Артык кезектер чилип, ачаа чыташ үр-елип турар.

Колхозта күш-ажыл аажок багай организаастаанындала күш-ажылдын сагылга-чурмун үрээр, нитинин ажалына ак-сеткидиг киришпес чоруктуу фактылар хей. Күш-ажыл кылын шыдаар 640 кол-хозчулардан 236 кижиги күш-хүн-нөри доктаатыганын минимуну күткүсиги болгаш 48 кижиги колхоз бугурулгезинге шүтү киришпеш.

Колхозтун ажил-чорудулганын сандарканы, колхоз бугурулгезин амгы үенин негелделеринге дүштүр уаг турда шыдавааны дээр И. Очу-руу колхозчулар колхоз даргазына катан сонугаан. Колхоз даргазын эш К. Дамынын сонгаан болгаш колхоз бугурулгезинге удурулганын экижидерин колхозчуларын нити хуралы баштаар чеге дааскан.

Д. ХЕРТЕН.

«Шымын» штаттан дашкар корреспонденткай.

БУЗУЛБАС НАЙЫРАЛ

КИЖИ БОЛУР — ЧАЖЫНДАН...

Дөмөйлөшпес бүдүштүг ийи оол

— Чоор сен оларын, дөгеленип олургайлар аан. Витя канчангаш-ла көргө, тас орукта чүе кылалын чыткан. Шах болган.

— Ой көрө! Шах чыыр! — дээр, Витя оон сегирин алган. Оон шапты топтап көр бергенер.

— Чаа каапкан боор.

— Менээ берем. Витя — деп эжи өрөшкөн.

— Чүгө? Мен бо шапты шагдаа черинге апарып боор мен. Ээи дөмөй-ле тыгты боор.

— Херэжен улустун шагы-дыр, аванга апарып бер.

— Эске кижини чүвезин мич-чаарга кайып боор...

Иччангаш Витя Михайловтун шагдаа черинге чеди келгени ол. Бо таварылгаа онза чүе чок кылдыр сагындар. Иччангаш-ла чег-ге чыткан чүе хамаан чок, карма-ла чүвезин безин уштур аларында далайраас олчааргактар ам-лаа бар болгай. Олар дээрге өөрлөр, бугу-туулар, хулиган-дыр. Шах мидыг кижидер болууна күш үндү-бейн, «белени-биле чуртаарын», нитилдиге калдыг-лаа ажитыг ажил кылбайн турган, оон хейну алырын болур.

Чогун-на иччангаш, 9 харлыг Ви-танын кылган чүлү хагы утка-лыг-дыр. «Кижиги болуру» — чажы-дан, айт болуру — күнүндан» дээр тыва улустун мерген угаанын үе-гер долаан маада сактып болур. Ви-тя болуп бичижинден эгелээш-ле төлөттип, шычы, ак-сеткидиг кижиги кылдыр өзү ораы о-а-дур. Ол № 7 шкодын 3-ку класкына эки өөренип турар. Оон ада-иеси Михайловтар ажалынын кижиле, өске-даа бөдүн совет кижилер иш-каш олар боттарынын кымызак күш-ажылы-биле совет нитилдиги байлан көүдөйлү турарлар. Олар өг-бүлөсиде ажи-тадуу талантип, күш-ажылы дүңдээр, шычы, ак-сеткидиг кылдыр кижизини ту-

рар. Иччангаш оларын оглу битин Витя ак-сеткидиг болганы ол-дур. О-а-а дээр болган база бир таварылганы маада көргүз-гө күнүндан-дыр. Даштын кү-чүлүдө күн дүжүп, шугу каралгы-лаан. Хамак-ла бажынарын сон-галарында сайгылаан чырып бер-ти-ээн. Бус болгаш аш чуман богу, хоорай кырында турган. Кудум-чуларда ырым аларган. Танаш дүмчүлүгү, куруа берген ууругу димжинин орунда дегир дим ка-ла-дып алган, сыгыртмаар карактар-дыг, бопуугу чаалыг, ындазында чоргар, туралык хейирлиг, иди-хевинде хар борашкан, чыпкак оол шагдаа черинин өрөдиге кирип келген. Ол анза бугу чеди келбейн, а ону улусту дружиниктер эске-ген.

— Азын кымыл? — деп, дегурый оон айтырган.

— Мөөн адым силерге шагда-ла билидир боор! — деп, танаш дү-мчүктү оол, ууш сандайга олур-а, тоомча чок харыскаан.

— «Билидир» деп чүдүл? Ор-та харыска!

— Оон өскөрү чүдү дээр мен. Мөөн маада чангыс уулаа кээп турарым бо эвеш-ле болгаш.

— Мааза уш-үдүрүм сөө чүдү-түрү дээр келген кижиги сен бе! — деп, дегурый шыгыны сагындар-дыр. — Сөөн адым айтырып олур иш-кажыл мен. Мааза кээп турганын хамаан эвеш, адым кымыл?

— Пузанов Саша-ла чүе. Херек болза...

— Бо шилде карманан алган чү-гүн? Гараж шитинге дүңүч кара-гызында чүгө кире бергенин ол?

Илээрке оолчуган, үнөргөткен чүе деп, харыскабайн олурган.

— Харытлап көрөм. Шилде чүл, арага бе?

— Ийе, араган-дыр.

— Бо сенээ чүгө херек чүе?

— Ижер дээр.

— А харык кажыл?

— Он ады-ла.

ТЫВА ЧОГААЛЧЫЛАР ШЫННЫН АРЫНЫНДА

Монгуш Борохович Кенин-Попсакның баштайм чогаалы 1943 чылда парлаттыган. Оон шүлүктөрүнүн кымыды номнары «Уд-орук», «Октябрьни оглу мен» деп аттар-биле үнүзгөн. Оон чог шүлүктөрүнүн үшүк чымыды — «Бичи башкы» деп ному 1963 чылда үнер.

Монгуш Бороховичтин чогаалдары орус дыл кыргыз, ма-аңгы төп парлаткалар «Смена», «Дружба народов», «Сибирские огни» деп сеткүүдөргө хей катип парлаттыганын. Ол ишкеш бистик чогаалдарымыс Бурталаным, Хакасиянык парлаткаларымз бурят, хакас дылдарга база үнүп турган.

А. Пушкинниң, Н. Некрасовтун, В. Маяковскийниң Б. Байро-нун болгаш өске-даа сугалыг улуг чогаалчыларның элзэн дөй чогаалдарын эш Кенин-Попсак тыва дылче очудуруш. Амгы үеде ол улуг хемчээлгил проза чогаалын бижип турар.

М. Б. Кенин-Попсакның Ленинград университетинге өөренип тургаш шүлүктөр чып бижэн «Студент» деп кыдыраакжыдан алган шүлүктөрнү моон аадаа парладымыс. Ол шүлүктөр моон мурнуна парлатка үкмээн.

Якут кыс

Чалыныг сен, якут кыс. Караан нескү.	Эчис соруу чедип алгаш, чаныптар сен.
Чаагында сырттылаажың көрүп тур мен.	Иви мунмай, самолеттүр умуштар сен.
Эртем-билгил чедип аар дээр, аалындан.	Ында-хаа хостуг өйдө лушай бис аан.
Иви мунгаш, арттар ажып чоразан-дыр сен.	Ырлап бээр сен, аялган боп чорай мен аам. 1950 чыл.

НЕГР ЭЖИМ, МЕНИ ДЫННА!

Хосталга дээр, тура халааш,
Холук, бууду хүлүттүгөш.
Нара бажың ханазыче
Нараш кылдыр шыдааттын.

Хайралыг байлан чурттуң
Иш дүшпөс — чыгыг-да бол,
Нарыстарың халаданчы
Кылама дег, соок-тур, эжим.

Хосталга дээр эжим сенээ
Холук сундум, үнүм каттым.
Хилинчтең кинчи саагын
Киле-биле үзе шаагыт!
1948 чыл.

Кокпам

Орай кежээ Нева хемниң
эрини дугаар
Оргамга сумкам чүнтээш,
чанып ор мен.

Орус сөстүн чырытыны
мааза база
Орай кежээ чоразан боор деп
бодал келдим.

Шүлүкчүнүң компазында
кирил алдым,
Чүрээм чаягаар дээрме шурап,
тынылап тур.
1950 чыл.

Ак-Довурактын даг-дугу комбинат туудуунуң кайы-даа участоттары-га, бригадаларына, бугурулге чехтеринге чедэ бээрге, улуг Совет За-мелинин хей националдарынын төлөөкчилери чангыс мениң ажи-талу ишкеш быжыг найыралдыг, улуг демниг коллектив апарган ажиткап тур-рарлар.

Дузалар ажил-агый комбинатынын арматурчулар сегинаа безин элзэн иш национал кижилер ажиткап турар. Ол чех бугурулгениң ай, кавартал планын үргүлчү ажит күткүсиги, мурнакчы бугурулге чарлери-нин олурунда кирген. Оон дыма хей ажилчынары коммунист күш-ажылдың шалыпчылары деп бедик атты чеди алганын. Ол чехте тыва-лар, орустар, украиннер, башкирлер, чуваштар, татарлар, белорустар бы-жыг найыралдыг, чангызы — шүптүзү дээр, шүптүзү — чангызы дээр принцип баггаар ажиткап, чурттал турар.

Бо чурукта (салайг талазындан оон талазынча) татар кыс Зоя Рома-зановна Вахитова, тыва оол Оорман Дайнамчинович Достаң, украин Борис Кузьмич Скидо, орус Валентин Александрович Линин. Дөртээлзэн коммунист күш-ажылдың шалыпчылары деп бедик атты бо чылын чаа-лап алганын, олар шүптү бо улуг туудуга аңгы-аңгы черлерден четки-леп келгенер.

Зоя Вахитованың хары чүгүе 18, ол кыс Именск-Уралскиге туудуг учкилчезин дооскаш эмир чылын Ак-Довуракка келген. Оорман Достаң 22 харлыг, ол бо чылын чаа-ла шеригден келген хирезинде-ле кыска үе-ниң дүргүзүндө коммунист күш-ажылдың шалыпчысы деп атты чаап ал-шадан. Борис Скидо украинден келген, мында ам ийи чыл ажит ажиткап турар. Валентин Линин Москва чогуудан келген. Оларнын кү-зел-соруу — бо улуг туудууну дүрген-не доозары.

Т. САЯН-ООЛ,
фотоу автортү.

КИЖИ БОЛУР — ЧАЖЫНДАН...

Дөмөйлөшпес бүдүштүг ийи оол

Саша Пузанов ажиткап турар че-ринден — пассажиер АТК-зындан ажан акша алган, эжи Волода Бе-лен-биле кады арага салган, ооун чажымы-биле ижер дээр гараж иш-тинге кире берген турда, улус олар-га таваржы берген. Саша 6-гы клас-си дөңгүн-дангып дооскап-ла ийи-ти төрөн бажыны болур школагын катган. «Мөөн адым силерге шагда-ла билидир боор» деп, оон тура-мык харыскап олурары анза эвеш. Хей-инитинин корум-чурмун үрөп, кармадан акша «ишчил», ады-суура-ушун «маадыр» ишажыл. Албан черлеринге оон дугайында чутга-сооттар-лаа хей улаа болуу турган. Иези Пузанова-даа караанын чажын эвеш эвеш тп, кадымын чажымы-зын оскунган. Иччангаш-ла Саша орталык, кижизиндөө, хары ту-лазы улагыд. Ада-иезинин азыра-зыга амалжып, оон өртгөргө оорла-нып, арага ижиң, таапкы тырып өөренип» алган. Моон ужуру чү-дээ? Мында хамак-ла чүе кижизит-келгеле, Пузанов атак-кадай оолдарынын кижизиткенине эне-не ба-гай кичээлгил салган. Адыз Степан Пузанов чурум үрөп, херек үлөгө-көш шиттирип, үр үеде хоругла-га турган. А иези Пузановаа хоочу-ту, өтп-ле аары боор. Иччангаш өг-бүлөсүн ийи огу хайгааралдан «ажакара» өскөн. Ажы-биле чутга-лаа, ада-иеси кижизитпей турган. Оон түнелдиге Пузановтарын улуг огу Анатолий школагын ара каапкан, шын эвеш орукте кирип, ооралык эгелээш. Оон аажы-чагы думназы Витя база-ла өтүтө бер-ген. Анатолий ам шериг албайн эртрип чоруткан, ол анза кижизит-келгеле бузурээр бис. Анатолий шериге чоруй баарга ада-иеси: «ама-на кулак дым болур боор» деп бодал турганнар. Иччангаш-ла кижизиткелгеле чогундан Саша база-ла шко-лагын каапкан болгаш ооралын, хулиган херектерин үлөгелден эге-лээн. Ол чеге кижилерин карма-нын үжөп, каражага таварыштырып,

Саша Пузановтун холга ап кижизиткени оон ажиткап турар чери кичээлгил салбайн турар-дыр деп чүе эш Черновтун чүдүлгө бээр ол дээр-дыр» деп, пассажиер АТК-зынын начальниги эш Чернов чуталлап олурар.

Саша Пузановтун холга ап кижизиткени оон ажиткап турар чери кичээлгил салбайн турар-дыр деп чүе эш Черновтун чүдүлгө бээр ол дээр-дыр» деп, пассажиер АТК-зынын начальниги эш Чернов чуталлап олурар.

Б О ИИИ оолдун бүдүжү кайы кире дөмөйлөшпөс-тур, бодал көртүр даан. Моон ада-иеси кижилери бугуру чогур түн-недди кылган турар ужуруг. Ал-дарыг совет педагог А. С. Мака-ренковтун мында дээр сөстөрүн ма-наз килер артык эвеш боор: «Шы-кижизиткелгеле — ол дээр бистик ас-кежиги кырылымыс-тыр, багай кижизиткелгеле — ол дээр бистик ке-лген улаа ажалымыс-тыр, ол дээр бистик караалыстың чажы-дыр, ол дээр — эске кижилерин мурну-га бистик буруу-тур».

Төөгүчүлөрдүн бүгү-эвилел чөвүлел хуралы доозулган

МОСКВА. (СЭТА). Төөгүчүлөрдүн Москва университетинде болуп өткөн бүгү-эвилел чөвүлел хуралы декабрь 21-де доозулган. Төөгүчүлөрдүн талазы-биле эртем-педагогика кадрларын белектөөрүн экижидер дугайында айтырыгын чөвүлел хуралга чыгарылып көргөн. Көскү совет төөгүчүлөр коммунисттик индустриалдык калбаа-биле тургузарынын үезинде төөгүчүлөрдүн улут ролунун дугайында чыгарылып турганнар. Дөрт хүнүн дургузунда эртемденер СССР төөгүчүлөр, СЭКП төөгүчүлөр, бүгү-нिति төөгүчүлөр талазы-биле шинчилелдерин кол сорууга чыгарылып көргөн.

Чөвүлел хуралга ашылган турган үш секцияларын ууру-тукчулар хуралга диннадыгы кылган.

Оон дараазында академик Б. Н. Пономарев түнел чүе чыгарып. Бистин туртуууска коммунисттик тургузушуну биле холбошкан төөгүчүлөрдүн чыгарылып турганнар ашылган кылдырычы төөгүчүлөрдүн күштерин мобилизация-рын эргежөөк чыгарып ол демдеген.

Чөвүлел хуралды киржикилер шинтирерин хүлээп алган. Ылаңгыя Октябрьдин социалисттик Улут революция-нын төөгүчүлөр талазы-биле улут чогаалды тургузары болуп деп, ол шинтирер чыгарып турар.

КНО-нун Кол Ассамблеясынын сессиясында

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Политиктик Комитеттин болгон административтик база бюджет айтырыгларын талазы-биле комитеттин ашылган кылган элөөн каш резолюцияларын Кол Ассамблеянын хуралында чыгарып.

КНО-нун ашылдыкчыларын ашылган кылдырып кирип алырда тус-тус черлерден хуушартып кирирерин дугайында резолюцияны Ассамблея бадылашкынын хей нуруу-биле хүлээп алган. Социалисттик чурттарын төлөө-лери ашаа ууру бадылаан, чүе дээрде ол айтырыгын шинти-пирээрде социалисттик чурт-тардан кирген ашылдыкчылар-ны кызылары резолюцияда баш ууру көрүп турар.

КНО-нун Ортааки Чөөн чүе-те оша чөпөктөгү күштеринин операцияларын, а ол ишкеш КНО-нун Конгода операция-ларын ашылдыкчылар талазы-биле уурутар аразынын суду-нун конститутивтик түнелдерин бадылап турар резолю-цияны 76 бадылашкындар-биле хүлээп алган. 17 төлөө-лөр ууру бадылаан, 8 төлөө-лөр дадалаалан. Социалисттик чурттарын төлөөлери комитет-те ол резолюцияда ууру бадылаан, Ортааки Чөөн чүе-те болгон Конгода ол күштер-нин операциялары КНО-нун кежигүнеринин сая-көө хү-лээлгелерин оонавайн турар, чүе дээрде ол операциялар КНО-нун Уставын негедер-

леринге хүтпейн турар дээр-зин ооналап демдегенер.

Көрей айтырыгын талазы-биле резолюцияны Ассамблея бадылаан хүлээп алган. Ол резолюцияны бадылаан ашылган, чүе чурттуу каттыштырганы-нын соода Мунуу Көрейден даштыкы шериглерин каян-бир шагда үндүрүп болуп турар. Бо резолюция болза чүе ашылган чөк эвес, хары-даа хоралыг резолюция-дыр деп, СССР-нин төлөөлөрүн В. А. Зорин бодунун чыга-рып айтыпкан. АКШ болза бадылашкынын үезинде хоо-зун хей кезикти ашылдыкчылар, Мунуу Көрейде америк аже-лелди чыгарып-биле бодунун сүлде демдеген, бодунун түгүн болгон ат-аларын бээрине КНО-нун база катан күтүп тур-дур деп ол, чыгарып.

Социалисттик чурттарын төлөөлери ол резолюцияда ууру бадылаан.

Политиктик Комитеттин чөпөктөгү күштеринин бүгү-нिति болгон бүгүн дүжүр дугайында айтырыгын талазы-биле резолюцияны хуралга ашылган чыгарып. Латин-америк дикте атом чок зоаны тургузар дугайында Бразилиянын саналынын тала-зы-биле бадылашкынын КНО-нун Кол Ассамблеясынын эл-чөгөтү ХVIII сессияныче шинчилерин ол резолюцияда сүмелер турар.

Ассамблеянын хуралы оон-биле доозулган.

Доминикан республикада соңгулда

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Доминикан республиканын президенти, национал конгрессин депутаттарынын болгон муниципал чөвүлелдеринин соңгулда болуп өтүп турар.

Баштай үндүргөн медээлер-биле алырда, «Доминиканын революстук партиясынын» кандидаты Хуан Бош мурунда чоруп турар деп, Юнайтед Пресс интервейн агентилелдин корреспондентин Санто-

Домингосдан диннадып турар. Ийги черде — «смаагы на-ционал эвилел» деп башка-рыкты партиянын кандидаты Вирнато Филло.

Республиканын наймысла-ны Санто-Доминго хоорайнын кудумчуларында полицейжи-лер таңымал чоруп турар. Хоорайнын чурттакчылары биле полицейжилерин аразында элөөн каш улут эвес сегир-жи ашылдыкчылар болуулан.

Манолис Глезостун парлалга конференциясы

АФИНЫ. (СЭТА). Грециянын национал маадыры Манолис Глезос грек болгон даштыкы журналистерге парлалга кон-ференциясын эрттирген. Мен болза политиктик сылдаглар-биле истеп-сүрер чорутан качыдаан кижи болгай мен деп. Гле-зос парлалга конференциясына меделген. Бодунун полити-ка талазы-биле ууруларынчыларынга хамаарыштыр чазантын шан ындыг кемчеглерин Глезос килекини-биле буруу шалган.

Кара бажынарда болгон хоругдал лагерлеринде ам-дээ хиличкентенип чыдар, политика талазы-биле хоругдагы-ган кижилерин хостап үндүрерин Глезос шинтирерин-биле негезен. Политика талазы-биле хоругдагырганнарнын айты-ры — Грециянын национал айтыры-дыр деп, ол меделген. Ол халаптыг чорутуу чок кылырын айтуу келген.

Грек улустун амыдыралчы айтырыглары дээш, хосталга болгон демократия дээш демиселге чангыс элтиг болурунче бүгү-ле демократия күштерин Глезос кыйгырган.

ГРЕК ПАТРИОТЧУЛАРНЫ ХОСТААРЫ ДЭЭШ

АФИНЫ. (СЭТА). Грециянын национал маадыры Манолис Глезос политика талазы-биле хоругдагырганнарнын Афи-ныда чурттап турар өг-бүлелеринге барып чоран болгон куускумуну кежигүрү болуп турарын чангыс ай демократ-тыг чөөн үзедиг партия, чурттуг демократия күштерин грек кара бажынарда хилич-кентенип чыдар демократтар-ны хостаары дээш күштерин харамнаас деп, оларын бү-зүрөткен.

Политика талазы-биле хоругдаган бүгү-ле кижилер-ны хостар дээш, бүгү-нिति өршөө-келдер дээш демисел-ди Грециянын хей-нितिиз күштелдирер турар. Политика талазы-биле хоругдагырган кижинин деги 75 харлыг Зи-

туринин чагазын «Авги» со-лунга парлап үндүргөн. Хей-лөй чыдарнын дургузунда дөргүл-төрелден чарылган, политика талазы-биле хоруг-дагырган кижилерин өг-бү-лелеринин таварыштыр турар качыдагыларын дугайы ол чагаада чыгарып турар. Зигу-ри беш оолдарыг турган, оларнын дөртүгү гитлержилер адып өлүргөн, а соолугу олун бүгү назымды кара бажы-га хоругдап шинтиген. Ол Гре-циянын кара бажынарнын бирээинде хиличкентенип чы-дар.

Бүгү-нिति өршөө-келдер дээш демиселге дурала-рыпче чаагай сеткилдиг бүгү-ле кижилерин Зигури «Авги» солуну дамчыштыр кыйгы-рган.

Шаннал

ХАНОЙ. (СЭТА). ВДР-нин национал хуралын докта-мал Комитетинин Чарлы-биле Ханойда совет салыг-үлөтүр делгелгенин Күш-ажыл орде-нин бирги чергези-биле ша-наан. ВДР-нин премьер-мини-стри ол өндүр шааналды совет салыг-үлөтүр делгелгенине ашылган турар совет төлө-лерге байырлаадыг байдалга тыпыс берген.

Ханойда совет салыг-үлө-түр делгелгенин бир ай дур-гузунда ВДР-нин миллион хи-ре ашылгы чоннары кээп кө-ргөн.

Польшада соок эгелзэн

ВАРШАВА. (СЭТА). Де-кабрынын 20-ге чедир Польшада соок эвес турган. Темпера-тура ургучу-ле тиктен бе-дик турган. Декабрынын 20-ниң дүзүнде температура ке-нертен кудулаан. Арктиканын соок халы Польшага Сканди-навиянын талазында халы берген. Чурттуг соку-чөөн чүгүнге соок 20 градус чет-кен, төп черге — 15 градус бол-ган. Моон сокуулар соок соку-чүккө 25 градус болгон Польшанын төвүнге 20 градус че-дер деп турар.

Соорунун мурунда улут хар чатган. Польшанын чамдык черлеринде харын кылын 60 сантиметр чедип турар.

18 КҮРҮНӨЛӨРНИН КОМИТЕДИ АЖЫЛЫН АРА СОКСАТКАН

ЖЕНЕВА. (СЭТА). Чөпө-ленишкенин дүжүр тала-зы-биле 18 күрүнөлөрдүн ко-митетинин түнел хуралы де-кабрь 20-де болгон. Комитет бодунун ашылган 60 чылдын декабрь 21-ден 1963 чылдын январь 15-ке чедир ара со-ксаткан.

Сенегалда тудуп хоругдаашкынар

ЛОНДОН. (СЭТА). Сенегал Республиканын премьер-ми-нистри турган Мамаду Дианы бажынынга хоругдап хондур-ган. Экономикагы хөгжүлденин министри турган Ибрагим Саррны, транспорт болгон ха-рысаалар министри турган Жюзеф Мбайни болгон пре-мьер-министринин канцелярия-нын начальниги турган Асан Диопту база-ла тудуп хоругдаан.

Рейтер агентилелдин кор-респондентинин Дакардан хиличкентенип чыгарып, Мамаду Дианын талазы-чаларын; сая министри тур-ган Вальдиону болгон ге-нерал адим чаа дүжүргөн чөпөктөгү күштер штабынын начальниги Амаду Фалыг полиция дилер турар.

Тайгеме «чымчак алдынаар» дээш.

Фото В. ЛУТНОВТУУ.

Училище мөгелери

Былал хоорайнын профессионал-техник-тиг училищенин сургуулары өөредилге-ден хостуг шагында спорттун яны-бүрү хевирлеринге маргылашкып, күжүн шене-жиринге ымак. Чокта чаа училищенин сургуулары национал хүреш болгон аар шой көдүреринин талазы-биле маргыш-канынар. Хүреште 24 мөг, шой көдүреринге — 9 кижини киришкен.

Шой көдүреринин талазы-биле док-тааттыг хемчээдиг шойну өөрүндө хей — 22 улаштыр көдүргөш бирги чери дөртүк группанын күш-культуруу А. Ховалыг элөөн. Ийги чери 19 катап көдүргөн О. Баир, үшкү чери — 17 катап көдүргөн С. Баир-оол олар чедип алганнар.

Дараазында хүреш талазы-биле мар-гылааа конуг солун эрткен. Борто бодунун алаанга, туттунгу-биле көрүкчүлө-рин сокургалын алдыгы группанын мөг-лө Ч. Ким-оол чаллап ап, хүреште шү-лүп үнгөн. Анаа дөртүк группанын мөг-ли М. Кызыл-оол жүзүрүшкен.

Училищеде дыштаныр хүн сааныда тус-туф группалар айы-биле хаактыг сел-гүүстөшкөн, дага хаактаары болгон конкылдери чаңыл апарган.

Н. САЛЧАН, хүреш талазы-биле үшкү черинин судьясы.

ЕРЕВАН. (СЭТА). СССР-нин хөл-шымды-раа талазы-биле 30-ги чемпионаты төнгөн. Бирги чери 14 сан-биле В. Норчой элзэн. Ийги болгон үшкү черлерин М. Тайманов биле М. Таль үлөшкөн, оларнын саннары — 12,5-12,5. Дөртүк че-де — Р. Холмов — 13 санныг, а бешик-зинде — эркен чылдагы СССР-нин чемпи-ону Б. Спасский, оон саны — 12,5.

В. Норчой эки ойнаан. Ол — 10 кижини эзулут уташ, сес кижини-биле хайымнаш-каш, чүгө бир кижиге утууган.

ЧУРУНТА: грессмейстер В. Норчой.

Бирги чер дээш

Безде ашыл-агыг техникумунда спорт-тун бүгү хевирлеринге бирги чер дээш салбырлар аразында чаңыл болгон мар-гылаалары эгелзэн. Ук маргылаа чаа чылдыг февральда доостур.

Декабрынын 19-та боттарынын спорт залында дөрт салбырларын оолдар, уру-лар командалары хол бөмбүтүн маргышкып эгелзөөн. Баштай агрономия биле зоотех-ника салбырларын урулары ойнаан. Бо оонга агрономнар бижыг турустуу ойнап, зоотехниктерин командаларын 2:0 кылдыр чинги-биле удуу алганнар.

Дараазында ветеринария биле бухгалтерия салбырларын уруларынын аразы-га оон солун болгон. Көрүкчүлөр ветери-нарлар тилээр боор деп идеген турган-нар. Чүе дээш, ол урулар командалыг тех-никумда шыраак кылдыр санааттырып, чокта чаа болуп эрткен республиканын бирги чери дээш маргылаада «Урожай-нын» адын камтап ойнаан. Олар баштай-гы оюнун эки ойнап, удууларынчыларын 15:2 санга удуу алган, дараазында ийи оонга улаштыр утууган.

Зоотехния салбырын оолдары агроно-мия салбырын, а ветеринарияны — бух-галтериянын 2:0 саннага утканнар.

М. КЫРЛЫГ-НАРА.

АГААР-ВОЙДУС

Бөгүн республикага бүргө хүн болур, чамдык черлерге хар чаар. Кызылга биче хар чаар. Хат кошмак, даглыг черлерге «й-тавында. Агаарнын температуразы: республикага — 16—21, а Кызылга — 18—20 градус соок.

Редактор Д. Б. БАЙЫР-ООЛ.

Күрстрахованиенге амы-зын камгаладыры ашылчы чоннарын материал байда-лын быскылаарынын сорул-газынга бараан болуп турар. Страхованиенин чангыс азы элзэн каш хевирлер-биле кандыг-даа түнге болгон яны-бүрү хуусааларга кам-галадып ап болур.

Хамааттылар! Страхование керээлери чарар болгон ол дугайында тайыбыр алырчы-биле Күрстрахованиенин ин-спекцияларынга болгон страхование агентилелдерин-ге келир.

КУРСТРАХОВАНИЕНИН ЭРГЕЛЕЛИ.

Күрстрахованиенин ра-ионнар инспекциялары бажыг херекселин (эт-херек-сел, идик-хеп аймаан, хөг-жүм херекселдерин, радио-приемниктерин, чадаг терге-лерин болгон өске-даа ол ышкаш чүдүлдерин) камга-ладыры-биле хүлээп ап ту-рар. Өрттөн, үрлээшкын-ден болгон өске-даа чаягаар болур халаптардан чок бол-ган азы үрелген таварылгада эт-хөрөнгилерин камгала-кан түнүн күрстрахование чери эгидип төлээр.

Камгалаалдын керээзин чар-ар азы хуусаазын уздыры-биле Күрстрахование ни инспекциязынга азы агенти-зинге келир.

КУРСТРАХОВАНИЕНИН ЭРГЕЛЕЛИ.

ӨРТ айынын болдурбазынын дүрүмнерин хажыдар чорук мындыг чүчүлгө чедирер!

Печкаларга болгон ыш үнөр чер-лерге үзүктөшкөн чок чорук өрткө чедирер.

Ыш үнөр черлерин урелишкын чогуу хайгаараар, бажыг кырында хос черге аар-саар чүдүлдер салба-нар.

Ыш үнөр черлерин хөөдөн чогуу ойунде арылаар.

Дүргөн чалбыраашталы бээр суук чүдүлдер-биле печкага от кымыспаңар.

Демир суугуну өрт камгалаа че-ринин чөпсөөрел чокка тургуспа-нар.

Бичин урууларын хайгаараал чок арттырып кагбанар. ТЫВА АССР-НИН ХХКМ.

Кинотеатрларга

Декабрь 23-те «НАЙЫРАЛ»: Уругларга программалар 10.40, «Нагыс суснаашкын» 11.12.40, «Нометадан» матрос 2.30, «Ева удуксап тур» 4.10, 6, 7.50, 9.40 шактарда. «КАА-ХЕМ»: Уругларга программалар 10.15, «Буянын кижилер аразынга» 11.15, 3.15, 7.15, «Тайбынын шуулганы», «Буянын кижилер аразынга» 9.15 шактарда. «ЕНИСЕЙ»: «Нудумчуга чүү-даа болу берип болур» 10.30, 2.30, «Ол чарында» 12.30, 4.30, «Воскресение» (1-ги серия) 6.30, «Дилги болгон Кундуз» «Хөгүг аялгалар», «Воскресение» (2-ги серия) 8.30 шактарда. «ВОСТОК»: «Гусар баллаады» 11.15, 3.15, 7.15, «Хостуг салгын» 1.15, «Холун экиел, миз амыдыралым» 5.15, «Уралдын ыраажызы», «Холун экиел, миз амыдыралым» 9.15 шактарда.

Декабрь 24-те «НАЙЫРАЛ»: «Маадырын анызы» 10, «Соолуг дийм» 11.30, 2, «Портфельде аас-кежи» 4, 5.40, 7.20 шактарда. «КАА-ХЕМ»: «Олар 19 кижин чоран» 11.15, 1.15, 3.15, «Ева удук-сап тур» 5.15, 7.15, 9.15 шактарда. «ЕНИСЕЙ»: «Буянын кижилер аразынга» 2.30, 4.30, 6.30, 8.30 шактарда. «ВОСТОК»: «Сонгу чүктүг төмүзү» 3.15, 9.15, «Фатима» 5.15, 7.15 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫН АДРЕЗИ: Фызыл, Шетинкин-Кравченко кудумчуу бажы № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторун 24-63, редакторун оралакчызынын 35-24, пропаганда кылдызынын 23—54, харыскалгыг секретарынын болгон харыскалгыг дежурнынын 23-35, кээз ашыл-агыг кылдызынын 25-38, партияг амыдырал болгон култур амыдырал кылдызынын 37-13, иштиг информация кылдызынын 20-60, чага болгон совет тургузуу кылдызынын 21-27, улутуру болгон транспорт кылдызынын 22-64, бухгалтериянын 31-75, корреспонденттеринин 21-47, Солун келбейин барганда 32-75 телефонче болтаар.